

KRÖNIKA. "Fotbollsprofessorn" prisad för bok om arbete och välfärd

STARRIN SONDERAR. I serien "Nyfiken på forskning" intervjuas Säftebördige Åke Sandberg som är professor emeritus i sociologi vid Stockholms universitet och redaktör för den nyligen prisade boken "Arbete och Välfärd". Det är en bok på drygt 500 sidor om det svenska arbetslivet. Medverkar gör eliten av arbetslivs- och organisationsforskare. Åke Sandberg har också kallats "fotbollsprofessorn" och då blir man förstas nyfiken på hur det kommer sig?

Stress och press på arbetsplatsen

Åke Sandberg är ett välkänt namn inom svensk och internationell arbetslivsforskning. Men det var inte givet att det skulle bli akademiska studier.

- Pappa var målare i Säfte och fackligt aktiv. Högre studier var inte en självklarhet, men Åke berättar att han fick tag på en SACO-broschyr, bland annat om civilekonomutbildning. Det blev en civilekonomexamen vid Handelshögskolan i Göteborg. Efter det några år på Försvarets Forskningsanstalt (FOA).

- Det var en lärorik tid. FOA var ledande inom framtidsforskning och planering.

Sedan blev det forskarstudier i sociologi och på Kungliga Tekniska Högskolan (KTH) i industriell ekonomi, och avhandling 1976 om demokrati och planering.

Åke kom efter forskning om IT på KTH att under många år arbeta på Arbetslivsinstitutet fram tills det med dunder och brak lades ned.

- När alliansregeringen tillträdde 2006 var en av de första besluten att lägga ned Arbetslivsinstitutet. Fyra hundra forskare fick gå. Det innebar en kraftig försvagning av svensk arbetslivsforskning.

Åke Sandbergs vetenskapliga produktion är omfattande. Bland böcker kan nämnas "Technological change and co-determination in Sweden" och, av ett annat slag, en bok om Säftebörds målare, "Färg, fack och flexibelt arbete".

Men nu till den prisade boken "Arbete och Välfärd".

- Hur började det hela? undrar jag nyfiken.

- Jag blev kontaktad av Johan Lindgren, förläggare på Studentlitteratur som sa. "Vi vill att du gör en bok om företag, arbetsorganisation, och makt med ett underifrånperspektiv."

Det blev ett stort jobb. I boken medverkar 27 forskare. Bland annat två från Karlstads universitet - professorerna Ann Bergman och Jan Ch. Karlsson.

"Arbete och Välfärd" är en grundbok för universitet

"Prestationstrycket inom många jobb och branscher stiger vilket bland annat yttrar sig i ökad stress", berättar professorn Åke Sandberg när han intervjuas av Bengt Starrin.

FOTO: PONTUS LUNDAHL/TT

men också en bok för allmänheten. Förhoppningsvis, säger Åke, kommer den att användas i facklig utbildning och studiecirklar.

En av många tendenser som dryftas i boken är individualisering av arbetet som blir resultat- och målstyrt. Åke förklarar.

- Budskapet till den enskilde är "Du skall leverera". "Det här skall göras på den här tiden." Individuen tänker då. "Hur skall jag klara det här? Jag kommer att behöva jobba mycket övertid. Det blir pressat och jag försummar familjen." Som svar kan då denne få. "Snacka med chefen! Säg att Du behöver mer tid!" Då tänker chefen kanske: "Det var en besvärlig fan. Den ger vi inga fler uppdrag."

- Visst skall man snacka med chefen, och många är lyhörda, men också själva pressade. Det finns en uppenbar risk att individen kommer i kläm, tillägger Åke.

- Hur skall man komma till rätta med det här problemet då? undrar jag.

- Ett sätt är "förhandlad målstyrning" som innebär att facket eller arbetsgruppen gemensamt förhandlar med ledningen om vilka resurser som behövs i form av tid, kompetens och personal. Det skall inte den enskilda individen behöva ordna och då utsätta sig för risken att betraktas som "besvärlig".

Det här, menar Åke, borde vara en fråga om att utveckla nya former för styrning av de gränslösa jobben.

Prestationstrycket inom många jobb och branscher stiger vilket bland annat yttrar sig i ökad stress, säger Åke och det i sin tur har att göra med globalisering och hårdare konkurrenstryck. Men också ett försvagat fack.

- Ökningen av den psykiska ohälsan kan inte den enskilde lösa på egen hand. I grunden handlar det om makt och inflytande där fackföreningar och skyddsombud har en viktig roll.

Vi kommer osökt in på fackliga perspektiv på arbetet och Åke säger:

- På 1970- och 1980-talet var det okej att som forskare arbeta nära facket. Samhällsklimatet var ett annat då. Forskare ville göra nytta och bidra till att skapa ett demokratiskt samhälle, med "goda arbeten".

Men trycket på forskare att meritera sig ökade. Man skulle meritera sig inomvetenskapligt genom att publicera sin forskning i internationella vetenskapliga tidskrifter och inte hålla på med tillämpad forskning.

Men märkligt nog, berättar Åke, kom samverkan med företagsledningar och managementforskning, om hur man bäst leder och styr verksamheter och anställda, att fortsätta uppfattas som objektiv forskning. Medan ett arbetstagarperspektiv betraktades som partsinlägga.

Han är kritisk till mycket av tillståndet för arbetslivsforskningen i Sverige.

- Den är kraftigt försvagad. Medan antalet avhandlingar vid universitetet har fyrdubblats har den samhällsvetenskapliga

arbetslivsforskningen legat kvar på oförändrat låg nivå. Forskningen betonar effekter på individer, och inte i tillräcklig utsträckning de organisatoriska orsakerna till arbetsmiljöproblem såsom den psykiska ohälsan. Det behövs ett nytt forskningsråd som finansierar bred arbetslivsforskning.

Vi rundar av. Jag är nyfiken på hur det kommer sig att han i en tidningsrubrik kallats "fotbollsprofessorn". Åke berättar att han börjat skriva en bok om fotbollslegenden Gunnar "Säfte" Andersson. Målgöraren från Säfte och IFK Åmål som 1950 blev proffs i den franska elitklubben Olympique Marseille. Åke skiner upp.

- Han gjorde snabbt succé, första målet gjorde han på en annan legend, Kalle Svensson i en vänskapsmatch mot IFK Helsingborg i Marseille. Med 194 mål har Gunnar fortfarande efter sextio år klubbrekordet. Fick han en passning gjorde han en snabb fint, hade

ett kraftfullt tillslag och placerade bollen rätt. Hans storhet jämfördes för ett par år sen med Zlatans. För "Säfte Gunnar" var fotboll en lek, ett artisteri, men "andra halvleken" i livet blev mycket svår.

- Det blir en bok om hans liv och karriär. Men också om arbete, välfärd, och arbetsmiljö inom proffsfotbollen.

BENGT STARRIN

Professor emeritus
Karlstads universitet

